

АНОТАЦІЯ

Бондаренко Н. П. Освітнє середовище: єдність форми та змісту як імператив ефективності. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «033 – Філософія». – Київський національний університет будівництва і архітектури Міністерства освіти і науки України, Київ, 2024.

Системний аналіз освітнього середовища крізь призму перспектив підвищення рівня його ефективності дає підстави для твердження, що акцентованість на формальних, методичних і кількісних аспектах освітнього середовища стає на заваді розумінню змістовних, методологічних і якісних пріоритетів, а превалювання в освітній процесуальності формальних та кількісних ресурсів і засобів не гарантує досягнення змістовної та якісної мети. З цієї причини актуалізується необхідність добудови формальних функціонально-інструментальних опцій освітнього середовища сучасності пріоритетами змістовними і якісними, когерентними місії, покликанню, призначенню освіти.

Концептуалізовано висновок, згідно з яким належна змістовна і якісна забезпеченість освітнього середовища не повинна підміняти собою і досягатися за рахунок ресурсного забезпечення освіти, недостатній рівень якого робить примарними перспективи реалізації на практиці змістовного і якісного потенціалу освітнього середовища. Таким чином, імперативом ефективності освітнього середовища постає єдність його форми та змісту: гармонійність такого симбіозу і взаємопотенціуюча дія його інструментально-функціональних компонентів визначає як поточний рівень ефективності освітнього середовища, так і перспективи його еволюціонування.

Отримало подальший розвиток положення, відповідно до якого ефективність освітнього середовища віддзеркалює співвідношення результату

(ефекту) освітнього процесу та ресурсів, витрачених на його досягнення. Ефективність освітнього середовища на процесуальному, результуючому та ресурсному рівнях визначається комплексною взаємодією світоглядних, змістовних, особистісних, організаційних та технологічних умов (факторів).

Обґрунтовано пріоритетність значення суб'єктного статусу освітнього середовища для перспектив його ефективності: від освітнього середовища очікують не безапеляційного слідування у фарватері тенденцій, притаманних конкретній епосі й конкретному суспільству, а кваліфікованого осмислення небезпек і формулювання аргументованих пропозицій щодо виходу з кризових ситуацій і подолання негативних тенденцій. Саме фактор обмеженої, часткової) суб'єктності освіти призводить до рефлексійної деморалізації і аналітичного розфокусування теоретико-концептуального супроводу якісних і цільових аспектів функціонування освітнього середовища.

Уточнено змістовну демаркацію місій та візій закладів вищої освіти: якщо місії віддзеркалюють покликання, призначення, вектори і преференції розвитку закладів вищої освіти, то візії пов'язані з позиціонуванням, яке конкретизується в цільових пріоритетах і набуває прикладного втілення у форматі освітніх програм.

Концептуалізовано висновок із приводу того, що ефективність освітнього середовища значною мірою визначається ефективністю мислення й світогляду, культивованого освітнім середовищем. Більше того, від якості й ефективності мислення істотно залежать перспективи як особистісного, так і суспільного розвитку загалом.

На підставі компаративного аналізу з'ясовано, що в контексті потреб суспільства знань і наукової функції університету пріоритетного значення набуває фактор інтелекту як якісної сукупності пізнавальних ресурсів та ефективності мислення загалом і його наукових опцій зокрема. Саме генерування і капіталізація інтелекту постає тією місією, яка безвідносно до місійних і візійних відмінностей набуває універсального значення для університетів як репрезентантів топ-рівня освітнього середовища.

Увиразнено концептуальний підхід, згідно з яким позиціонування університету як професійного, культурного і дослідницького центру визначає триєдину цілісність тих завдань, що стоять перед системою університетської освіти: здійснення професійної підготовки, освіти людини і підготовки її до дослідницької діяльності. Взаємозумовленість і взаємопотенціювання цих завдань зумовлюють інтелектуальну атмосферу й сам дух університетської освіти. Двома ключовими складовими, як втілюють сутнісну специфіку місії університету як соціальної інституції, є, по-перше, ретрансляція знань як передумова й запорука соціокультурної спадкоємності людства, по-друге, наукове дослідження як віддзеркалення цілепокладаючої специфіки цивілізації і динаміки її смислової та значеннєвої еволюції.

Концептуалізовано положення про те, що реалізація пріоритету особистісного розвитку має бути ключовим цільовим орієнтиром освітніх практик: освітнє середовище є сукупністю можливостей, умов і засобів розвитку особистості, а рівень і динаміка особистісного розвитку втілюють єдність форми і змісту освітнього середовища як імперативу його ефективності. На індивідуальному рівні мета особистісного розвитку досягається засобом зосередження на аспектах чіткого визначення цільових пріоритетів, саморефлексії, самовдосконаленню, приділення належної уваги міжособистісним відносинам, розвитку й закріпленню продуктивних навичок, відкритості до нових викликів та інноватики в цілому.

Обґрунтовано висновок, відповідно до якого інструмент рейтингування закладів вищої освіти не варто переоцінювати, бо в абсолютній більшості випадків він зводиться до комерційної експлуатації фактору престижу, а до ефективності освітнього середовища і якості освіти має вельми віддалений стосунок. Замість того, щоб наділяти фактор рейтингування гіпертрофованим значенням, варто фокусуватися на якості системи в цілому й зосередити пріоритетні зусилля на тому, щоб академічні програми університетів акредитували органи Міжнародної акредитації на конвенційно погоджених принципах.

Окреслено концептуальну симетрію такої логічної і функціональної послідовності: оскільки освіта загалом, а її університетський рівень зокрема й насамперед є втіленням соціального ресурсу, то цілком закономірно, що останнім часом окрім освітньої та наукової функцій пріоритетного значення надають також соціальній функції (місії) університету, пов'язаній із потребою підвищення інтегральної якості соціуму і спрямованій на вдосконалення соціальної структури суспільства.

Ключові слова: освітнє середовище, якість і ефективність освіти, освіта як соціальний інститут, філософія освіти, освітній менеджмент, освітні технології, компетентісний підхід, стратегіями розвитку освіти, особистісний розвиток, типологія інтелекту, комунікативна парадигма, глобалізація, мультикультуралізм.

ABSTRACT

Bondarenko N. Educational environment: unity of form and content as an efficiency imperative. – *Qualifying scientific work as a manuscript.*

Dissertation for obtaining the Doctor of Philosophy degree in the "033 – Philosophy" specialty. – Kyiv National University of Construction and Architecture of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2024.

Systematic analysis of the educational environment through the prism of prospects for increasing its effectiveness gives grounds for asserting that the emphasis on the academic environment's formal, methodological, and quantitative aspects becomes an obstacle to understanding the content, methodological, and qualitative priorities. The prevalence of formal and quantitative resources and means in the educational process does not guarantee the achievement of a meaningful and qualitative goal. For this reason, the need to complete the formal functional and instrumental options of the educational environment of our time with the priorities of content and quality, coherent mission, vocation, and purpose of education is actualized.

The conclusion is conceptualized, according to which the proper meaningful and high-quality provision of the educational environment should not replace itself and be achieved at the expense of the resource provision of education, the insufficient level of which makes the prospects for the implementation of the meaningful and high-quality potential of the educational environment in practice illusory. Thus, the imperative of the effectiveness of the academic environment is the unity of its form and content: the harmony of such symbiosis and the mutually potentiating effect of its instrumental and functional components determines both the current level of effectiveness of the educational environment and the prospects for its evolution.

The provision has been further developed, according to which the effectiveness of the educational environment reflects the ratio of the educational process's result (effect) and the resources spent on its achievement. The effectiveness

of the educational environment at the procedural, resulting, and resource levels is determined by the complex interaction of worldview, content, personal, organizational, and technological conditions (factors).

The priority of the importance of the subjective status of the educational environment for the prospects of its effectiveness is substantiated: the academic environment is not expected to follow in the wake of the trends inherent in a particular era and a specific society but to understand the dangers and formulate well-reasoned proposals for overcoming crises and overcoming negative trends. The limited, partial subjectivity of education leads to reflexive demoralization and analytical defocusing of theoretical and conceptual support of qualitative and target aspects of the functioning of the educational environment.

The meaningful differentiation of the missions and visions of higher education institutions has been clarified: if the missions reflect the vocation, purpose, vectors, and preferences for the development of higher education institutions, then the visions are related to positioning, which is specified in the target priorities and becomes applied in the format of educational programs.

The conclusion is that the effectiveness of the educational environment is largely determined by the quality and effectiveness of thinking and worldview cultivated by the educational environment. Moreover, the quality and effectiveness of thinking significantly depend on the prospects for personal and social development in general.

Based on comparative analysis, it was found that in the context of the needs of the knowledge society and the scientific function of the university, the factor of intelligence as a qualitative set of cognitive resources and the effectiveness of thinking in general and its scientific options, in particular, acquire priority. It is the generation and capitalization of intelligence that is the mission that, regardless of mission and visionary differences, acquires universal significance for universities as representatives of the top level of the educational environment.

The conceptual approach is expressed, according to which the university's positioning as a professional, cultural, and research center determines the triune

integrity of the university education system's tasks: the implementation of professional training, human education, and preparation for research activities. These tasks' interdependence and mutual potentiation determine the intellectual atmosphere and the spirit of university education. Two key components, as they embody the essential specifics of the university's mission as a social institution, are, firstly, the retransmission of knowledge as a prerequisite and a guarantee of the socio-cultural continuity of humanity, and secondly, scientific research as a reflection of the goal-setting specifics of civilization and the dynamics of its semantic and meaningful evolution.

The provision that the implementation of the priority of personal development should be a key target of educational practices is conceptualized: the academic environment is a set of opportunities, conditions, and means of personal growth, and the level and dynamics of personal development embody the unity of the form and content of the educational environment as an imperative of its effectiveness. At the individual level, the goal of personal growth is achieved by focusing on a clear definition of target priorities, self-reflection, self-improvement, paying due attention to interpersonal relationships, development and consolidation of productive skills, openness to new challenges, and innovation in general.

The conclusion is substantiated that the rating tool for higher education institutions should not be overestimated because, in the vast majority of cases, it is reduced to the commercial exploitation of the prestige factor, and it has a very remote relationship to the effectiveness of the educational environment and the quality of education. Instead of giving the rating factor a hypertrophic value, it is worth focusing on the system's quality as a whole and prioritizing efforts to ensure that the International Accreditation Bodies accredited the academic programs of universities on conventionally agreed principles.

The conceptual symmetry of such a logical and functional sequence is outlined: since education in general, and its university level in particular, is the embodiment of a social resource, it is quite natural that in recent years, in addition to educational and scientific functions, priority has also been given to the social

function (mission) of the university related to the need to improve the integral quality of society and aimed at improving the social structure of society.

Keywords: educational environment, quality and effectiveness of education, education as a social institution, philosophy of education, academic management, educational technologies, competence approach, educational development strategies, personal development, typology of intelligence, communicative paradigm, globalization, multiculturalism.